రంగయ్య

కొత్త ఇంటికి గోడలు పూర్తిగా లేచాయి. దూలాలు సరిచేసి ఎక్కిస్తున్నారు. ఒకప్రక్క పెద్ద పందిరికింద పెద్దగొయ్యి తవ్వి కర్రకోస్తున్నారు. కొంతమంది కూలివాళ్లు ఇటుకలు మోస్తున్నారు. కొంతమంది బెండడియో వేస్తున్నారు

ఇన్ని పనులమీద దృష్టినిలిపి చూడలేక సుబ్బారావుకి విరసం వస్తూంది. ఇంతమంది కూలి వాళ్లలో ఎవడు బద్ధకిస్తున్నాడో కనిపెట్టడం ఎంత కష్టం! ఒక కూలివాడు తట్టకింద బెట్టి బెట్టుకు చుట్ట వెలిగిస్తాడు. సుబ్బారావుకి ఆ సమయంలో చాలా కోపం వస్తుంది. కాని అతను ఏదో అందామనుకునేసరికి కూలివాడు తట్ట తీసుకుని మళ్లీ బయలుదేరుతాడు, తీరా తట్ట తీసుకు నడుస్తుంటే వాడు పనిచేస్తున్నట్టేగా. అంచేత సుబ్బారావు వాడిని ఏమీ అనలేక పోతాడు. కూలివాడు పైగా తనవేపు చూసి చిరునవ్వునవ్వుతాడు.

సుబ్బారావుకి పదిహేను సంవత్సరాలు. మేనమామగారి ఇంట్లో ఉండి చదువు కుంటున్నాడు. అతని మేనమామ పేరు రామశాస్త్రి. కట్టే కొత్తఇల్లు రామశాస్త్రిది. అతను సుబ్బారావును పిలిచి ఒకనాడు అన్నాడు.

"ఒరే సుబ్బన్నా! నువ్వు ఈ శలవులకి ఇంటికి ఎందుకు పోవడం? నీకు సంగతులన్నీ బాగా తెలుస్తాయి. మనకొత్త ఇంటి దగ్గరకు పోయి కని పెట్టి చూస్తుండు ఇటువంటివన్నీ నేర్చుకోవాలి. ఒరేయి, ఆ కూలివాళ్ళు దొంగవెధవలు సుమా! జాగ్రత్తగా కనిపెట్టి చూస్తుండాలి. బోలెడంత యినప సామాను, కర్ర ఉంది. ప్రతిరోజూ లెక్కవేస్తుండు సామాను. చెప్పడం మరచిపోయాను, ఆ రంగయ్య వొట్టి బద్ధకస్తుడు. వాడిని పొడుస్తుండాలి."

కాని సుబ్బారావుకి రంగయ్యని చూస్తే అమితభయం. రంగయ్య ఎప్పుడోకాని పనిచెయ్యడు. ఊరికే చుట్టకాలుస్తూ తిరుగుతుంటాడు మెలితిరిగిన మీసాలు. ఎర్రటి కొంటెకళ్లు. అతని నెవ్వరూ లొంగదియ్యలేరు. అతడు తిరుగుతూ కబుర్లు చెప్పుతుంటాడు. పనివాళ్లు విని నవ్వుతుంటారు. ఆ నవ్వడంలో కొంతసేపు పని ఆగిపోతుంది.

సుబ్బారావుకి వాళ్ళందరు పనిచేసిన దానికంటే నవ్వడంలోనే ఎక్కువకాలం వినియోగం పడుతున్నట్టు అనుమానం. అంచేత అతను ఒక నాడు ధైర్యంచేసి రంగయ్య దగ్గరకు వెళ్ళి సగం జంకుతూనే అన్నాడు.

"రంగయ్యా! నువ్వు బొత్తిగా పనిచెయ్యడం లేదు. మామయ్యతో చెపుతాను." రంగయ్య విరగబడి నవ్వాడు. పక్కనివున్న ఒక పెద్దదూలం మీద కూర్చుని చుట్ట నుసి రాల్చాడు.

"ఇలారా పంతులూ! కూకో. సూశా! మేస్త్రి అంటే ఏమనుకుం టున్నా? కూలోళ్ల శాత పని చేయించాలన్నమాట. ఇలా వచ్చి కూకో కాళ్ళు లాగుతాయి."

సుబ్బారావుకి లోపల చాలా అసహనంగా ఉందిగాని ఏమీ అనలేక పోయాడు. దూలంమీద కూర్చుని ఈపని విషయంలో నిబంధనలేమిటోనని ఆలోచిస్తున్నాడు. రంగయ్య ఏదో చెపుతున్నాడు. కూలీలు వింటున్నారు సరదాగా.

రంగయ్య నలభయి సంవత్సరాల నల్లటిమనిషి. అతను పుట్టుకతోనే సోమరిగా పుట్టి ఉంటాడు. కబుర్లలో అతన్ని కాదనగలవాడెవడూ అతనికి ఇంతవరకు తగలలేదు. అతనికి పని అప్పగించేవారందరూ అతన్ని ఎరుగుండే అప్పగిస్తారు. అతను పనిచెయ్యడం లేదని ఎదురుగుండా వచ్చి ఎవరూ అడగలేరు. అతను నిజానికి అంత మోటుమనిషికాడు. మాటకుమాట ఫెడీమని అంటాడు. అంచేత అతనంటే అందరికీ జంకు.

ఒకనాడు పొద్దున్న సుబ్బారావు పెద్ద గొడవచేసాడు. మేకుల బుట్టలో రెండు మరమేకుల పొట్లాలు పోయాయి. కూలీలంతా అతనిమీద జాలిదలచినట్టు చుట్టూ చేరి చూస్తున్నారు. అతను ఏంచెయ్యడానికీ తోచని గొంతుకతో అంటున్నాడు.

"చెప్పండి ఎవరు తీశారో. మా మామయ్యతో చెపుతాను లేకపోతే"

ఇంతలో రంగయ్య వచ్చాడు. "పొండర్రా పనిలోకి అల్లా సూత్తారేంటి? ఏం పంతులూ?

"మరమేకుల పొట్లాలు రెండు పోయాయి."

"రంగయ్య చుట్టకొసరు పంటితో కొరుకుతూ అన్నాడు." అంతేగదా రెండేనా? పోతే పోనాయిలే.... యెక్కన్న గారిల్లు కట్టేటప్పుడు దూలాలు దూలాలే పోనాయి."

"మా మామయ్యతో చెపుతాను."

"చెప్పు.... చెప్పేంలాభం?"

"ఎవరు తీశారో చెప్పడం లేదు."

" ఏం గాపక ముంటుందీ. విన్నరేత్రి ఏ కల్లుపాకలోకో పోయుం టాయి. ఎవడికి గుర్తుంటుంది?"

"అల్లా దొంగతనంగా పట్టుకుపోతే ఎల్లాగమరి"

"తమ్ముడూ, నువ్వు దొంగతనమంటున్నావా? నిజంగా దొంగతనం కాదు. మీ మామ ఎంత దొంగో నీకు తెల్సా? ఒడ్డీలమీద ఒడ్డీలు కూడేసి ఎన్ని కొంపలు మట్టం చేశాడు మరి? పోనీ ఆళ్ళకి రోజుకి రూపాయన్నా లేకపోతే తాగుడికీ తిండికి ఎల్లా సరిపోద్ది?"

"అందుకోసం దొంగతనం చేస్తారా?"

"మళ్లీ దొంగతనమంటావేంటి? సూశా! సందచేల అలసిపోయి దాదితగా ఉంటాది. సేతిలో మీ మామ దమ్మిడీ పెట్టడు. ఏదో సేతికొచ్చింద పటుకుపోకపోతే సత్తారా? నువ్వేచెప్పు. ఏమంటా?"

సుబ్బారావు మాట్లాడలేదు. ఇంత దొంగముండావాడు ఈ లోకంలో ఇంకొకడు ఉండడనుకున్నాడు. కాని రంగయ్యని చూస్తే అతనికి లోపల ఏదో ఆందోళన కలుగు తుంది.

"సూడు తమ్ముడూ! మీ మామతో ఇట్టాంటివన్నీ సెప్పి ఏంలాభం. పోయిన సరుకు ఎల్లాగారాదు. పైగా ఎందుకు పోయిందని నిన్నే తంతాడు. మీ మామ మంచోడుకాదు."

రంగయ్య లేచి కూలి వాళ్ళని హెచ్చరించడానికి వెళ్లాడు. సుబ్బారావు ఈ విషయాన్ని మేనమామకు చెప్పాలా? అక్కరలేదా అని చాలసేపు తర్కించుకున్నాడు, అతని మనసు ఏ నిశ్చయానికీ రాలేదు. ఇలా రెండురోజులు గడిచిపోయింది. రెండురోజులు గడిచిపోయిన తరువాత విషయం పాతబడిపోయింది. ఇప్పుడింక చెప్పడంలో అర్థంలేదని సుబ్బారావు మాట్లాడక ఊరుకున్నాడు.

ఆవేళ ఎండ తీవ్రంగా ఉంది. పని కొంచం ఇంచు మించుగా సాగటం లేదు. గోడలమీద లేచిన వాసాలు ఇంటి అస్థిపంజరంలాగ ఉన్నాయి. సుబ్బారావు కునికిపాట్లు పడుతూ పెద్ద చింత చెట్టుకింద తాటాకు చాప పరచుకొని పడుకున్నాడు. సగం మగతలో అనేక దృశ్యాలు అతని మనస్సులోంచి నడిచి పోతున్నాయి. ఈ కూలిపనివాళ్ళు. వాళ్ళమీద ఈ రంగయ్య. మామయ్య ఇల్లు దూలాలు. వాసాలు–ఇవన్నీ అతని మనస్సులో గాబరా చేస్తున్నాయి. ఇవన్నీ ఉన్నలోకంలో తనబోటి అమాయకులు నివసించడానికి వీలున్నట్టు అతనికి తోచలేదు.

రంగయ్యని ఏ విధంగా అర్థం చేసుకోవాలో అతనికి ఎంతఆలోచించినా తెగలేదు. అతన్ని చూపినప్పుడల్లా అతనికి మామయ్యగారింట్లో కోడెదూడ జ్ఞాపకం వస్తుంది. అది ఒక్కసారి అతను గోకితే అతని చేతిని నాకుతుంది. ఒక్కొక్కసారి గబుక్కుని గంతు వేసి ముఖం వారగా పెట్టి నానా అల్లరీ చేస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి పొడవడానికి తల వంచుతుంది. అంచేత దాన్ని ఎల్లా బుజ్జగించాలో అతనికి తెలియడం లేదు. రంగయ్య కూడా అంతే ఆ కలత నిద్రలో అతనికి టప టప మని ధ్వని వినబడింది. మొదట బద్ధకించి ఇంకొ పక్కకు తిరిగి కళ్ళు మూశాడు. టప టప శబ్దం మళ్ళీ వినబడింది. ఈ సారి కొంచం గట్టిగా వినబడింది. సుబ్బారావు లేచి కూర్చున్నాడు. అతనికి మొదట్లో ఏదో పెద్ద జంతువు చుట్ట కాలుస్తున్నట్టు ఆకాశంలో పొగలు కన్పిస్తున్నాయి. పనివాళ్ళు పరుగెత్తుతున్నారు. వడ్రంగులు దూలాల మీద నిలబడి చూస్తున్నారు. ఒక వందగజాల అవతల ఇళ్ళు అంటుకున్నాయి. రంగయ్య గబ గబ వచ్చాడు. గట్టిగా అరుస్తూ ఆజ్ఞాపించాడు. ఒరేయ్. ఆ వాసాలు. గీసాలు ఊడ పీకెయ్యండి దూలాలు కూడా కిందికి తప్పించెయ్యండి.

"గాలి అటుందిరా. దీనికి పరవాలేదన్నాడు" ఒక వడ్రంగి. "ఊడ పీకెత్తే ఇంకోనెల పనిపెరుగుద్ది. ఎర్రి నాయాలా. ఏమో ఎవరు సూడొచ్చారు? గాలి ఉన్నట్టుండి ఇటు తిరిగితే? ఇప్పెయ్యండి గబగబ"

సుబ్బారావుకి నోట మాటలేదు. అప్పుడే వడ్రంగులు వాసాలు పీకే స్తున్నారు. రంగయ్య కాలిన ఇళ్ళవేపు గబగబ పరిగెత్తాడు. సుబ్బారావు అతన్ని పిలుస్తూ అతని వెనకాలే వెళ్లాడు.

రెండు ఇళ్లు జంటగా కాలుతున్నాయి. ఇవతల ఇద్దరు మగవాళ్లు, ఇద్దరు ఆడవాళ్ళు నెత్తినోరూ మొత్తుకుని ఏడుస్తున్నారు. చాలామంది దూరంగా నిలబడి చోద్యం చూస్తున్నారు. కొంతమంది మాత్రం చంద్రుడికి నూలు పోగన్నట్టు ఒక బిందెడు బిందెడు నీళ్ళు ఆ పెద్ద మంటలోకి చల్లి తున్నారు.

రంగయ్య నిలబడి చూశాడు. ఒక వెర్రి మొగంవాడు రంగయ్య దగ్గరకు వచ్చి అన్నాడు.

"ఇంట్లో నలుగురు పిల్లలూ, ఒక ముసిలీ ఉండిపోయారు. గుమ్మాలు అంటుకుపోయినాయి. పాపం అళ్ళు ఏడుత్తున్నారు"

"ఏ గదిలో ఉన్నారు?"

ఏడుస్తున్న మగవాళ్ళలో ఒకడు దీనంగా దగ్గరకు వచ్చి అన్నాడు. "ఇద్దరు పిల్లలుదచ్చినం గదిలో పడుకున్నారు. ఇద్దరు పిల్లలూ మునలమ్మ పడమటింట్లో ఉన్నారు. అయ్యమ్మో! కాలిమనయిపోతారు. నా తల్లులోయి కుర్రాడు ఒక్కగాను ఒక్క కుర్రాడు బాబోయి....

"నోరు మూసుకో సిగ్గునేదూ.... మొగోడివి"

రంగయ్య తొడుక్కున్న బనీను విప్పాడు. ఇంతలో సుబ్బారావు అతని దగ్గరకు చేరుకున్నాడు. రంగయ్య బనీను అతనిచేతిలో పెట్టాడు ఇంటి అరుగు దగ్గరకు వెళ్ళి పరిశీలించి చూస్తున్నాడు. సుబ్బారావు కోపంగా అతన్ని సమీపించాడు.

"ఇల్లంతా మళ్ళీ విప్పెయ్యమంటవా? మామయ్యతో చెబుతానుండు" అన్నాడు అంత దూరాన్నుంచి.

ఒక కాలిన దూలం కింద పడిపోయింది. రంగయ్య పక్కనున్న మనిషి తలకి చుట్టుకున్న తువ్వాలు పీకి గోచిపెట్టి పంచి సుబ్బారావు చేతి కిచ్చాడు. "మాట్లాడావంటే మక్కలిరుగుతాయి. కూడా కూడా తిరిగావా సత్తావు"

సుబ్బారావు మెదడు దిమ్మెక్కిన మీదట జవాబు ఏమి చెప్పలేదు. రంగయ్యని పెద్ద కళ్ళతో అమాయకంగా చూశాడు. రంగయ్య పెద్ద రెండు కొత్త వాసాలు తెప్పించాడు. రెండు చేతుల్లోను రెండు పట్టుకుని మండుతున్న ద్వార బంధం దగ్గరకు వెళ్ళాడు, అరుగుమీద కట్టు ఇంకా కాలుతూంది. రెండు వాసాలను కింది కొసలకు ఆన్చి శక్తి కొద్ది కాలుతున్న ద్వారబంధాన్ని నెట్టాడు. సగం కాలిన కర్రి పట్టుతప్పి కొంచం తూలాడు. మీద పడబోయే ద్వారబంధాన్ని చేతులో ఉన్న వాసంతో అరుగు కిందికి నెట్టాడు. పెద్ద మంట మండుతూ ద్వారబంధం కిందపడిపోయింది! రంగయ్య ఇంట్లో ప్రవేశించాడు. నిప్పు పేడి తగలకుండా దూరంగా నిలబడి అందరూ చూస్తున్నారు. ఇంట్లో అంతా మంటలు, పొగ. అన్ని తలుపులూ అంటుకున్నాయి. రంగయ్య శరీరం ఉడుకుతోంది. ఊపిరి ఆడడం లేదు. తిన్నగా పొగ మంటల మధ్య నించి పడమటి వసారాలోకి దూకాడు. భుజం కాలింది. చేత్తో కాలినచోట రాసుకుంటూ ఇటూఅటూ వెదికాడు. ఇద్దరు పిల్లలు ముఖాలు జేవురించి కిందికిపడి అటూ ఇటూ దొర్లుతున్నారు. ముసిలి ఒక పక్కని గోడకి చేరబడి కొన ఊపిరితో స్పృహ తప్పింది. ఇద్దరు పిల్లలూ అతన్ని చూశారు. కాని లేవలేకపోయారు. బయటకి రావడానికి మార్గం లేదు. గుమ్మం పెద్దగా మండుతోంది. సావడ్లీ లోంచి పోవాలంటే మంటల మధ్యనించి వెళ్ళాలి. పిల్లలు తట్టుకోలేరు. కిటికీ లోంచి అవతలకి చూశాడు, వసారా అవతల దొడ్డి. అయితే దొడ్డిలోకి దారి ప్రక్క కొంజాలోంచి ఉంది. కొంజా పెద్దగా మండుతోంది. రంగయ్య కిటికీ మీద పని ప్రారంభించాడు. కిటికీ ఇంకా అంటుకోలేదు. ఇనప ఊసలు పాతవయినా గట్టిగా ఉన్నాయి. ఒక్క క్షణం పాటు అతనికి ఆలోచన

పోలేదు. మంట పొగలు పక్క కొంజాలోంచి వసారాలోకి పాకుతున్నాయి. చటుక్కుని అతనికి ఆలోచనతట్టింది. చేతిలో వాసాలన్ని చివరపట్టుకుని రెండో కొసలు కిటికీ ఊసల మధ్య తగిలించి దూరంగా నిలబడి శక్తికొద్దీ వంచాడు. ఊసలు కొంచం పెంకితనంచేసి ఒంగిపోయాయి. ఒక్కొక్క ఊసని రెండు చేతుల్లోనూ పట్టుకుని తన బరువంతా గోడకు తన్నిపట్టిలాగాడు. ఊసలు కమ్మిల్లోంచి ఊడిపోయాయి. ఆ వూపుకి రంగయ్య వెనక్కి పడి పోయాడు. పైనించి దూలం కాలి పడబోతూంది గబుక్కుని లేచి ఇద్దరు పిల్లల్ని చెరొక చేత్తోనూ పట్టుకుని గోడ పక్కకి లాగాడు. దూలం పడి పోయింది. మంట దగ్గరగా వచ్చి దేహాన్ని ఉడికిస్తూంది. కడుపులో అతనికి త్రిప్పు ప్రారంభమయింది. కళ్ళు మూసుకుని ఇద్దరు పిల్లల్ని కిటికీ దగ్గరగా తీసుకువచ్చి కిటికీలోంచి దొడ్డిలోకి దింపాడు. దొడ్డివేపు కొంతమంది జనం వచ్చి రంగయ్య ప్రయత్నాలన్నీ చూస్తున్నారు. రంగయ్య ముసలమ్మని కూడా కిటికీలోంచి దించాడు. అవతల్నించి ఎంతోమంది కేకలు వేశారు. "నువ్వు కూడా దిగొచ్చెయ్యి రంగయ్యా".... "సచ్చిపోతావు రంగయ్యా" "ఇంకొచ్చెయ్యి" ఒక్కక్షణం కిటికీకి చేర్లబడి నిలబడ్డాడు. అతనికి స్పృహ తప్పి మళ్ళీ వచ్చింది. అతని మనస్సులో ఏదో ప్రవేశించింది. కాలుతున్న ఇంట్లోకి నిర్లక్ష్యంగా నడిచి వెళ్ళాడు. అందరూ సగం సందేహంతో సగం భయంతో అతను కనుపించినంత వరకు చూశారు.

సుబ్బారావు అందరినీ తప్పించుకుని ముందుకు వచ్చి చూశాడు. రంగయ్య ముసలమ్మని ఇవతలకి అందించి లోపలకు వెళుతున్నాడు. రంగయ్య ముఖంలో చావును జయించిన వెలుగేదో సుబ్బారావుకి కనిపించింది. నోరు తెరుచుకుని రంగయ్య ముఖాన్ని జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ నిలబడ్డాడు.

దక్షిణపు వేపు దొడ్డిలోని రంగయ్య గొంతుక వినపడింది. దొడ్డి గోడకి తలుపు లేదు. నిచ్చెన వేసుకుని ఇద్దరు ఎక్కారు.

దొడ్డిలో స్పృహ తప్పిన ఇద్దరు పిల్లలు రంగయ్య ఉన్నారు. సుబ్బా రావు కూడా చటుక్కుని గోడ ఎక్కాడు. రంగయ్య మామూలు రంగయ్య

లాగ లేడు. ముఖంమాడిపోయింది. రెండు మూడు చోట్ల చర్మంకాలి పోయింది, కళ్ళు ఎర్రగా గొప్పగా వెలుగు తున్నాయి.
ఇద్దరు పిల్లల్నీ, రంగయ్యనీ ఇవతలికి తెచ్చారు. భక్తిగా చూసాడు. పిల్లల తలిదండ్రులు రంగయ్య రెండూ చేతులూ పట్టుకుని సంతోషం, కృతజ్ఞతా వెలిబుచ్చుతూ ఏడ్చారు. రంగయ్య పచ్చికమీద వెల్లకిల పడుకున్నాడు. నలుగురయిదుగురు చుట్టూ చేరారు. తక్కినవాళ్ళు చుట్టూ గుడికట్టి అతనిధైర్య స్థైర్యాలని పొగుడుతున్నారు.

కల్లు రెండు ముంతలు తేండర్రా అన్నాడు కళ్ళుమూస్తూ రంగయ్య. సుబ్బారావు అతని తలయెత్తి అతని పంచె బనీను, లుంగీ చుట్టి తలగడ కింద పెట్టి పక్కని కూర్చున్నాడు.

కల్లు తాగిన అరగంటదాక రంగయ్యకు స్పృహ రాలేదు. తరువాత కళ్ళు తెరిచాడు. వంటికంతకీ ఇద్దరు ఆముదం పట్టిస్తున్నారు రంగయ్య సుబ్బారావుని చూశాడు. వెనుకటి కొంటెతనం అతవి చూపుల్లో ప్రవేశించింది.

"ఏం పంతులూ, ఇల్లంతా ఇప్పేశారా?"

"నేను చూడలేదు"

"సూశావా పంతులూ, మనిసయి పుట్టినందుకు నాలుగు రాళ్ళొచ్చేటట్టు సూడాల. మీ మామయ్య యిల్లు పూర్తయితే ఇంకమాకు పనేది? ఇప్పుడింకో రెండునెల్లు ఇంకా పనుంటుంది."

సుబ్బారావు దానికేమీ సమాధానం చెప్పలేదు. అతనివేపు ఒక్కక్షణం చూచి అన్నాడు.

"నువ్వు ముందూ వెనకా చూసుకోకుండా అల్లా మండుతున్న ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయావు గదా; వాళ్ళంతా కాలి చచ్చిపోతే?

"సచ్చిపోతే రేపటికి రెండు" అంటూ రంగయ్య బాధతో కళ్ళు మూస్తోనే పెదవులతో నవ్వాడు.

—భారతి (జూన్, 1947)